

Paradigme AS

Veien videre -

I kjølvannet av HAB saken,
veien videre for Plunder og Heft

Innhold

- Kort om Paradigme
- Kort vurdering i forhold til HAB saken
- Status plunder og heft
- Plunder og heft som «sikkerhetsventil» i kontraktsforholdet
- Hvordan imøtekomme kravene? Produktivitetsforståelse
- Hva er ovenfra og ned og hva er nedenfra og opp?
- Plunder og heft i forhold til kontrakts standardene
- Fra «sikkerhetsventil» til «ferskvare»?
- Praktisk håndtering, hva skal til?
- Krav til sikring av dokumentasjon og tidsnære bevis.

Om Paradigme

- Paradigme driver med analyser, rådgivning og dokumentasjon knyttet til gjennomføring av prosjekter innen Bygg og Anlegg
- Etablert i 2012 som etterfølger av Kåre Kvalsund Konsult som igjen ble etablert i 2007.
- 3 av våre medarbeidere har lang erfaring fra ulike roller innen bygg og anlegg, av de øvrige er en siviløkonom med tilleggsutdannelse innen logistikk og en er revisor.
- Siden 2012 har vi analysert og bistått over **150** ulike prosjekter med en samlet kostnadsbase på over **NOK 30 milliarder** og sitter derfor på et svært omfattende datagrunnlag fra faktisk prosjektgjennomføring.
- Vi har utarbeidet et omfattende sett av verktøy for analyse av de fleste forhold som gjelder prosjektgjennomføring og er blitt brukt av både byggherrer og entreprenører for å analysere og belyse forhold som har påvirket prosjektgjennomføringen.
- Vi har vært engasjert i en rekke prosjekter for å bistå med analyser av produktivitet og fremdrift og har utarbeidet dokumentasjon i en rekke saker knyttet til Plunder og heft

HAB saken, kort kommentar

- Dommen (19-107863 ASD – ELAG) HAB (2) er anket og det er derfor begrenset hva som kan og bør kommenteres
- Usikkert i hvilken grad selve saksforløpet har innvirkning på utfallet
- Generelt må likevel dommen vurderes som en innskjerping i forhold til tidligere praksis knyttet til plunder og heft krav.
- Den stiller først og fremst krav til entreprenørens sikring av tidsnære bevis
 - (den problematiserer for så vidt at entreprenøren blir stilt over for endret regime i forhold til det som var kjent under utførelsen)
- Den premisslegger også i hvilken grad det er samsvar mellom entreprenørens handlinger i prosjektet og de krav som fremsettes og begrunnelsen for disse.
- Det er også interessant det dommen sier om beregningen av kravet slik det fremlegges, samt at SVV fører sakkyndig vitne i forhold til hvordan dette burde vært gjort (Kasper Normelan)
- Beregningen fremstilles av retten som grundig og gjennomarbeidet, men har innvendinger mot (ikke uvesentlige?) deler av systematikken.
- Burde deler av kravet vært regulering av enhetspriser?
- Hva er den ideelle saken for prøving av plunder og heft?

Status plunder og heft

- HAB(2) dommen føyer seg inn i rekken av Lagmannsrettsdommer avsagt etter HR dommen, der det er bare en av syv dommerer er gitt kompensasjon for plunder og heft (LA-2017-194079, FV 456 Kolsdalen Lumberkrysset).
- Hele listen nedenfor:
 - Frostating-2018-167020 (Brokollaps)
 - Agder-194079 (FV 456 Kolsdalen –Lumberkrysset)
 - Hålogaland-2019-27272 (Nordnestunnelen)
 - Hålogaland-2019-45005 (Bodø Rådhus)
 - Borgarting-2018-8868 (Grunnbrudd)
 - Hålogaland-2019-169122 (Vangberg Boligutvikling)
 - Eidsivating-2019-107863 (HAB saken–del 2)
- Det er grunn til å bemerke at disse prosjektene ble gjennomført før HR dommen forelå og at det for flere av dem ble selve kravfremstillingen og beregning i stor grad gjort før HR dommen

Plunder og heft som «sikkerhetsventil» i kontraktsforholdet

- Lysaker Stasjon (Borgarting-2011-95644), avsagt januar 2013:
 - «Peab har i sin prosedyre fremhevet at den rettslige problemstilling er om summen av byggherreforhold har hatt produktivitetsekvenser som ikke er fanget opp gjennom den enkelte KOE»
 - «JBV har i sin prosedyre fremhevet at [plunder&heft] er en sikkerhetsventil som ikke setter kontraktens øvrige bestemmelser om vederlagsberegning til side»
 - «Begge formuleringer er etter lagmannsrettens syn dekkende [...]»
- Etter mitt syn bekrefter HR dette i sin dom i HAB saken, men den setter vilkår for hva som skal til for å dokumentere grunnlaget for kravet

(og lite om hvordan kravet skal beregnes?)

Hvordan imøtekomme kravene?

Produktivitetsforståelse

- Sentralt i både HR dommen og nå lagmannsrettsdommen er kravet til tidsnære bevis og sammenhengen - årsak, ansvar, hvilke arbeider er påvirket, hvor, når og i hvilken grad.
(I og for seg i strid med selve konseptet kumulative effekter, der den samlede virkningen langt overstiger summen av de enkelte forhold).
- I tidligere dommer har retten i stor grad tatt stilling til om enkelt forholdet har medført forstyrrelser på entreprenørens arbeider og skjønnsmessig vurdert den samlede virkningen (uttelling for kravet)
- Det nye blir da at entreprenøren i mye større grad må forholde seg til en verdikjede der både årsaken og ansvaret, samt virkningen forankres i tidsnære bevis.
- For å kunne gjøre dette vil det stille helt andre krav til entreprenørens forståelse og oppfølging av virkningen av det som påvirker egen produktivitet.
- Det vil i større grad være nødvendig med fortløpende avstemming av produktiviteten og hvilke faktorer som har oppstått i nær tid.
- For å kunne gjøre dette må entreprenøren ha tilstrekkelige verktøy samt kunnskap og ressurser for å kunne bruke disse kontinuerlig gjennom prosjektet.

Hvordan imøtekomme kravene?

Produktivitetsforståelse

- Viktige verktøy for entreprenøren for å kunne styre og følge opp produktivitet (Også for at bestiller skal føle seg trygg)
 - Gjennomføringsplan
 - Kontrakts plan
 - Detaljert fremdriftsplan som er koblet (kritisk linje)
 - Logistikk og faseplaner
 - Detaljkalkyle med aktivitetskoder
 - Regnskap med aktivitetskoder
 - Reell produksjonsmåling med avstemming
 - Reelle vurderinger av etterslep og forskuddsfakturering

Hva er ovenfra og ned og hva er nedefra og opp?

Internasjonalt finnes det flere aksepterte metoder for å dokumentere Plunder og heft (produksjonsforstyrrelser) som er prosjektbaserte

Eksempler:

- Total cost method (ovenfra og ned)
- Modified cost method (ovenfra og ned, men hensyntatt egenrisiko)
- Measured mile (sammenligning med uberørte produksjon i prosjekt)
- Baseline productivity analysis (sammenligning med ideell produksjon)
- Earned Value analysis (hva vi kaller kostnadsavviksanalyser)
- Actual cost analysis (nedefra og opp analyser) NB!
- Diverse programvarer for simulering

Felles for disse analysene med unntak av Actual cost analysis er at de er basert på en differanse-betraktning

I tillegg finnes det andre metoder basert på industribaserte standarder (for eksempel ekvivalent tidsregnskap for sikring i tunnel), samt bruk av mer eller mindre aksepterte faktorer for produktivitetstap basert på årsak

Plunder og heft i forhold til kontraktsstandardene

NS 8405 finner vi bestemmelsene

25.2 Entreprenørens krav på vederlagsjustering

Entreprenøren har krav på vederlagsjustering som forårsakes av

- a) endringer, jf. punktene 22 og 23, eller
- b) forsinkelse eller svikt ved byggherrens leveranser eller annen medvirkning etter bestemmelsene i punktene 19 og 20, eller
- c) andre hindringer for entreprenørens oppfyllelse som byggherren har risikoen for.

25.3 Entreprenørens varsel om vederlagsjustering

Dersom entreprenøren vil kreve vederlagsjustering på grunn av forhold som er nevnt i 25.2 b) og c), skal han uten ugrunnet opphold varsle byggherren når han blir eller burde ha blitt klar over forholdene. Krav på vederlagsjustering tapes dersom det ikke varsles innen utløpet av fristen.

Når entreprenøren har krav på vederlagsjustering etter 25.2 a), b) eller c), skal han varsle byggherren særskilt dersom kravet på vederlagsjustering omfatter:

- a) økte utgifter til kapitalytelser, rigging, drift og nedrigging som er en nødvendig følge av forhold angitt i 25.2. Det kan avtales egne regler for vederlagsjusteringen.
- b) økte utgifter pga nedsatt produktivitet eller forstyrrelser på annet arbeid som er en følge av forhold angitt i 25.2. Dette gjelder bare i den utstrekning utgiftene ikke kan avhjelpes ved andre tiltak, eller forholdene ikke er påregnelige etter kontrakten, jf. 18.3 første ledd. Bestemmelsene i 25.7, 25.8 og 31.4 får anvendelse så langt de passer.

De øvrige standardene har tilsvarende bestemmelser

Det er også grunn til å nevne følgende bestemmelse

25.7.2 Justerte enhetspriser

Enhetsprisene legges også til grunn for oppgjøret dersom grunnlaget for vederlagsjusteringen gjelder ytelser som i det vesentlige er likeartet med ytelser det er fastsatt enhetspriser for. Partene kan da kreve enhetsprisene justert for avviket. Justeringen skal reflektere prisnivået på de opprinnelige enhetsprisene.

Førrykkens forutsetningene for å anvende enhetsprisene, herunder som følge av omfanget eller antallet av endringsarbeider, tidspunktet for endringsarbeidet eller lignende, kan partene kreve at enhetsprisene justeres for de fordryelser eller besparelser som dette har medført.

Fra «sikkerhetsventil» til «ferskvare»?

- Utviklingen i håndtering av tvister i bransjen er basert på ønsket om å løse ting under veis.
- Alternative tvisteløsninger er ønsket av både myndigheter, byggherrer og av entreprenørene
- Utviklingen i de sakene som er behandlet rettslig ser ut til i stadig større grad vektlegge partenes opptreden underveis i prosjektet og etablering av tidsnære bevis
- I dette bildet blir Plunder og heft raskt en gjøkunge som ikke passer inn i forhold til hvordan partene ønsker å løse sine mellomværende
 - tar mye plass grunnet behovet for tidsnære bevis, varsling og oppfølging
 - kan ende med å hindre dialog som fører til løsninger (man er redd for at det kommer noe i ettertid)
- Samtidig er Plunder og heft en realitet og kan påvirke kostnaden med prosjektgjennomføringen svært negativt
- Den er også en viktig faktor i balansen mellom partene i avtaleforholdet, det skal være forbundet med risiko å ikke bidra til å gjøre hverandre gode.
- Løsningen kan være å flytte dialogen om kritiske produktivitetsfaktorer ut fra sluttoppgjøret og inn i prosjektets hverdag.

Praktisk håndtering, hva skal til?

- Bare fremtidige avtaler og rettsavgjørelser har fasit, men!!
- Å skaffe seg et grunnlag er en god ide
- Å sikre seg tidsnære bevis er også en god ide
- Å varsle når forhold inntre som kan ha negativ innvirkning er en god ide
- **Men vi kan fort komme i en situasjon der E varsler hver gang dørstokken ligger litt på tvers og ødelegger samarbeidet i prosjektet for å sikre seg tidsnære bevis (f. eks. skrive formålstjenlige ukes og månedsrapporter)**
- Mitt svar på hvordan dette best håndteres er KVFM (kunnskap, verktøy fakta og måling)
 - Hvis du ikke forstår hva som påvirker produktiviteten din negativt når det skjer,
 - Ikke har forståelse for de mekanismer som øker følsomheten i forhold til nye hendelser
 - Da har både du og din kontraktspartner et problem.
- Husk at måling er ferskvare, dokumentasjon er ferskvare og gode løsninger er ofte (men slett ikke alltid) ferskvare.
- Glem aldri at produktivitet kan måles (Tilført innsats/utført arbeid er produktivitet)

Praktisk håndtering, «best practice»

- Ha en gjennomarbeidet plan for hvordan arbeidene skal gjennomføres (detaljerte fremdriftsplaner, faseplaner, logistikkplaner)
- Løpende registrering av hendelser som fører til endring (Også heft) av planlagt driftsopplegg (hva, hvilke arbeider påvirkes og i hvilken periode)
- Månedlig avstemming av detaljfremdriftsplan med kritisk linje (virkning på øvrige aktiviteter og frister)
 - NB! Det finnes bare ett utgangspunkt og det er slik arbeidene ble planlagt gjennomført når grunnlaget for detaljkalkylen ble etablert
- Nøyaktig registrering av kostnader knyttet til aktiviteter (arbeidstyper)
- Månedlig avstemming av produktivitet og etablering av tidslinjer
- Månedlig årsaksanalyse med tidslinjer
- Månedlig rapportering av produktivitetsanalyser

Praktisk håndtering, «best practice»

- Det ultimate er å måle og registrere som ved regningsarbeider
- Dette viser seg ofte å være en for krevende øvelse for de fleste prosjekter og kan medføre svært mye unødig ekstra arbeid
- I prosjekter der P og H har sin årsak i endringer og endringsomfanget har Paradigme utviklet en modell for beregning nedenfra og opp
- Denne baseres på tidslinjen for endringsutførelse og hendelser tilknyttet endringene. Dette gir oss en nedenfra og opp beregning av kravet som ikke nødvendiggjør bruk av faktorer for tapt produktivitet
- Den imøtekommer kravet til årsak, hvilke arbeider som er rammet og i hvilken periode og beregner effekten økonomisk.
- Foreløpig er modellen kun egnet der årsaken som nevnt er stort endringsomfang

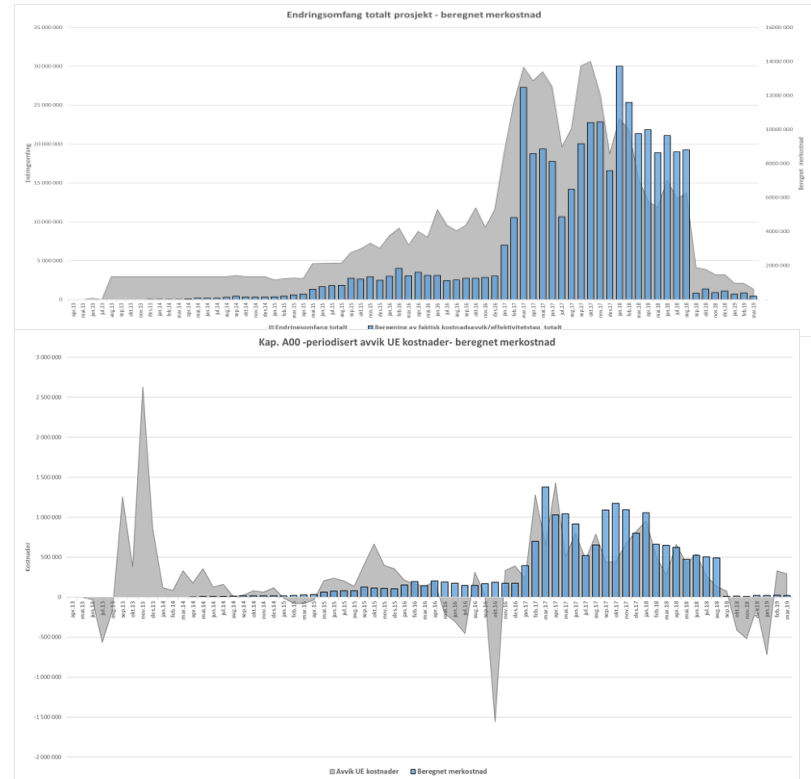
Kostnadseffektanalysen

Eksempler på bruk av kostnadseffektsanalyse

Eksempelet til venstre viser periodisert Endringsomfang sammenholdt med beregnet merkostnadseffekt

Eksempelet viser beregnet merkostnadseffekt fra hendelser i prosjektet, sammenholdt med faktisk kostnadsavvik.

Som grafene viser skiller analysen mellom målt kostnadsavvik og faktisk beregnet kostnadseffekt for den enkelte arbeidstype og den kumulative effekten av endringer

Oppsummering

- HAB (2) Dommen viser en trend med innskjerping av kravet til tidsnære bevis samt økt behov for registrering og oppfølging underveis i prosjektet
- For å kunne oppfylle dette må man legge grunnlaget underveis
- De fleste metoder for beregning av denne type krav er differansebetraktninger som innebærer å måle mot et utgangspunkt
- For å kunne måle må man ha metoder og verktøy å måle med
- Trenden med krav til varsling og oppfølging samt prosjektintegreert tvisteløsning tilsier at plunder og heft i større grad blir ferskvare
- Entreprenøren må derfor være i stand til å registrere og rapportere løpende for å sikre mulighet for uttelling
- Plunder og heft som grunnlag for krav er derfor i høyeste grad i live men krever gode verktøy, innsats underveis og gjennomarbeidet rapportering og varsling
- Metoder for dokumentasjon og beregning finnes og utvikles stadig
- Fokus på hvordan man unngår redusert produktivitet må være målsettingen både for entreprenører og byggherre, derfor er dette et svært viktig tema også etter HAB dommen.

